

НАВУЧАННЕ ВЫРАЗНАМУ ЧЫТАННЮ ЯК АДЗІН З АСПЕКТАЎ ПАДРЫХТОЎКІ НАСТАЎНІКАЎ ПАЧАТКОВЫХ КЛАСАЎ

Сістэма падрыхтоўкі спецыялістаў ва ўстановах вышэйшай адукацыі педагагічнага профілю не можа не ўлічваць, якія веды, уменні і навыкі неабходна фарміраваць у навучэнцаў на I і II ступенях агульнай сярэдняй адукацыі. Новыя задачы, пастаўленыя грамадствам перад агульнаадукацыйнымі ўстановамі, абумоўліваюць перагляд кампетэнцый, якія павінны быць выпрацаваны ў будучых настаўнікаў.

Канцэпцыя вучэбнага прадмета “Літаратурнае чытанне“ I ступені агульнай сярэдняй адукацыі разглядае гэты прадмет “як падрыхтоўчы этап адзінай літаратурнай адукацыі вучняў”, які “прызначаны ўвесці малодшых школьнікаў у свет беларускай мастацкай літаратуры, абудзіць цікавасць да кніг і чытання на беларускай мове, закласці асновы чытацкай культуры” [1].

Адна з задач, якія вырашае вучэбны прадмет “Літаратурнае чытанне”, – гэта “вучыць правільнаму, асэнсаванаму, выразнаму чытанню ўголас і сам сабе з хуткасцю, якая не перашкаджае асэнсаванню”. Таму ўжо ў пачатковай школе вучні атрымліваюць “веды аб сродках выразнага чытання мастацкага твора (сіла голасу, тон, тэмп, паўза, лагічны націск)”, вучацца аналізаваць твор, каб у выніку навучыцца “чытаць выразна ўголас мастацкія творы розных жанраў, карыстаючыся сродкамі інтанацыйнай выразнасці (тон, тэмп, паўза, лагічны націск); ацэньваць сваё і пачутае чытанне ў адпаведнасці з правільнасцю і выразнасцю” [1].

Праца па выразным чытанні прадугледжана ў кожным класе пачатковай школы. Змест навучання і заданні ўскладняюцца. Вучань 4 класа павінен самастойна вырашаць задачу выразнага чытання і ўмець выкарыстоўваць сродкі выразнага чытання: паўзы ў адпаведнасці са знакамі прыпынку, гучнасць у адпаведнасці з эмацыянальным станам дзеючай асобы, лагічны націск на важных у сэнсавых адносінах словах, фразях, інтанацыю сказа” [2].

Такім чынам, будучы настаўнік пачатковых класаў павінен валодаць ведамі, уменнямі і навыкамі выразнага чытання мастацкага твора, умець выразна чытаць тэксты розных стыляў. Аднак праведзенае намі апытанне сярод студэнтаў факультэта пачатковай адукацыі БДПУ выявіла, што ніводзін з рэспандэнтаў не змог дастаткова поўна раскрыць сутнасць паняцця “выразнае чытанне”: пашыранымі былі адказы, што гэта “чытанне з паўзамі, патрэбным тэмпам”, “калі чытач перадае інтанацыю, якую задумаў

аўтар”, “*наказ эмоцый, якія хацеў перадаць аўтар*”. Сярод элементаў выразнага чытання 77% апытаных назвалі інтанацыю, 33% – правільнае вымаўленне гукаў і слоў, 32% – тэмп чытання, 24% – захаванне паўз, 12% – націск, 8,7% – дыкцыю, тэмбр, гучнасць голасу. Як бачым, паняцце выразнасці звязана ў першую чаргу з тэхнікай маўлення і веданнем арфаэпічных норм. Значна радзей у якасці асноўных элементаў выразнага чытання называліся разуменне тэксту, свядомасць успрыняцця прачытанага, разуменне аўтарскай задумы і інш.

Такім чынам, будучыя настаўнікі пачатковых класаў не заўсёды правільна ўсведамляюць, што значыць прачытаць тэкст выразна, якая праца павінна папярэднічаць выразнаму чытання мастацкага твора.

Узнікае пытанне, хто павінен навучыць будучага настаўніка выразна чытаць? Веды пра асноўныя паняцця тэорыі выразнага чытання студэнты атрымліваюць на занятках па розных дысцыплінах. Так, вучэбнай праграмай па дысцыпліне “Методыка выкладання беларускай мовы і літаратурнага чытання” прадугледжаны разгляд такіх пытанняў, як “*Выразнае чытанне. Патрабаванні да выразнасці чытання. Асноўныя сродкі, што забяспечваюць выразнасць чытання: дыханне, дыкцыя, лагічны націск, лагічная і псіхалагічная паўзы, тон і тэмп чытання, інтанацыя. Прыёмы навучання выразнаму чытання*”. Аналагічныя пытанні разглядаюцца і на занятках па методыцы выкладання рускай мовы і літаратурнага чытання. Тэме “*Інтанацыя. Састаўныя элементы інтанацыі: мелодыка, рытм, тэмп, інтэнсіўнасць, паўза, тэмбр, націск. Функцыі інтанацыі*” прысвечана адна з лекцый па “Беларускай мове” на 1 курсе. Аднак ведання патрабаванняў да выразнага чытання, яго сродкаў недастаткова, каб сфарміраваўся навык, пра што сведчаць як конкурсы выразнага чытання, арганізаваныя на факультэце, так і урокі, праведзеныя студэнтамі падчас педагагічнай практыкі.

З мэтай вырашэння данай праблемы ў вучэбны план падрыхтоўкі студэнтаў 1 курса па спецыяльнасці “Пачатковая адукацыя” з 2013 года ў якасці кампанента ўстановы вышэйшай адукацыі цыкла агульнанавуковых і агульнапрафесійных дысцыплін уведзена дысцыпліна “Выразнае чытанне”, якая скіравана на знаёмства з тэхнікай выразнага чытання, выпрацоўку навыкаў самастойнага выканальніцкага аналізу мастацкага твора і выразнага чытання мастацкіх твораў розных жанраў.

Літаратура

1. Канцэпцыя вучэбнага прадмета “Літаратурнае чытанне”: I ступень агульнай сярэдняй адукацыі (для агульнаадукацыйных устаноў з рускай мовай навучання) [Электронны рэсурс]. Код доступу:

<http://adu.by/component/k2/item/5548-канцэпцыя-вучэбнага-прадмета-літаратурнае-чытанне-і-ступень-агульнай-сярэдняй-адукацыі-для-агульнаадукацыйных-устаноў-з-руускай-мовай-навучання.html>

2. Літаратурнае чытанне: II-IV класы // Учебные программы для общеобразовательных учреждений с русским языком обучения: I-IV классы. – Минск: Национальный институт образования, 2009. [Электронны рэсурс]. Код доступу: <http://edu.gov.by/main.aspx?guid=14411>

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ